
ПОЛІТОЛОГІЯ

Біляєва І. І.

ІНСТИТУТИ ФОРМУВАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ: МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто діяльність основних інститутів формування та впровадження державної інформаційної політики. Обґрунтовано необхідність створення головного інституту формування та впровадження державної інформаційної політики.

Ключові слова: політичні інститути, державна інформаційна політика, інформаційна сфера, інформаційні відносини.

Побудова інформаційного суспільства та формування й впровадження державної інформаційної політики актуалізує нові завдання перед владними інститутами України. Необхідність вирішення таких завдань передбачає залучення все більшої кількості державних інститутів та спрямовує на пошук і використання найсучасніших підходів до формування та впровадження інформаційної політики на державному рівні.

Основні державні інститути формування та впровадження інформаційної політики України є її центральною ланкою і мають спільну стратегічну мету, але реалізують різні цілі та завдання державної інформаційної політики. Відсутність єдиного координаційного центру їх діяльності є причиною виникнення багатьох проблем під час формування та впровадження державної інформаційної політики. У зв'язку з цим набуває особливої актуальності створення єдиного державного органу влади, який би постійно та системно займався впровадженням та розвитком інформаційної політики в Україні.

Державна інформаційна політика формується на основі вивчення та аналізу теоретико-методологічної бази дослідження

інформаційних процесів. Ключовими в цьому відношенні, безперечно, є праці західних учених про інформаційне суспільство та суспільство знань. Особливо слід відзначити таких провідних вчених, як Д. Белл, З. Бжезинський, М. Кастельс, Й. Масуда, Г. Маклюєн, Т. Стоуньєр, Е. Тоффлер, С. Хантінгтон та ін. Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад державної інформаційної політики зробили представники російської політичної думки: А. В. Манойло, Ю. А. Нісневич, О. С. Панарін, Н. Ф. Пономарьов, В. Д. Попов, В. І. Сапунов, Є. П. Тавокін, І. І. Юзвішин та ін.

У межах вітчизняної науки свій оригінальний доробок щодо становлення теорії інформаційних процесів та дослідження закономірностей, новітніх вимірів державної інформаційної політики створили такі науковці, як І. В. Арістова, О. М. Бандурка, В. М. Бебик, І. О. Гаврада, В. П. Горбатенко, О. М. Гриценко, Л. В. Губерський, О. П. Дубас, Д. В. Дубов, О. В. Зернецька, І. М. Ібрагімова, В. Ф. Іванов, Є. Є. Камінський, М. Г. Карашук, В. О. Карпенко, Б. А. Кормич, О. В. Литвиненко, В. А. Ліпкан, Є. А. Макаренко, А. І. Марущак, Л. А. Микитенко, Ю. О. Мосенко, Г. П. Несвіт, М. А. Ожеван, О. В. Олійник, Г. Г. Почепцов, О. В. Соснін, О. Г. Стариш, А. А. Чічановський, С. А. Чукут та ін.

Водночас у працях деяких вітчизняних фахівців актуалізована ідея створення єдиного державного органу впровадження інформаційної політики в Україні. В. І. Набруско наголошує: “Необхідно створити єдиний, підкреслюю, єдиний потужний державний орган влади, який би системно займався проблемами інформаційної політики – від законодавчого регулювання до формування та впровадження високих технологій” [1]. На такій необхідності наполягає також вітчизняний дослідник В. Ю. Степанов, який зауважує, що “в системі органів державної влади всіх рівнів повинна бути сформована єдина структура, функцією якої є проведення державної інформаційної політики” [2, 93]. У пропонованій статті ми також актуалізуємо необхідність створення єдиного державного органу впровадження інформаційної політики в країні та акцентуємо увагу на вироблені достатнього науково-теоретичного обґрунтування принципів засад та ключових векторів його діяльності.

Мета статті – проаналізувати діяльність основних інститутів державної інформаційної політики та обґрунтувати необхідність створення єдиного державного органу її формування та впровадження.

Основні завдання статті: визначити основні інститути формування та впровадження державної інформаційної політики;

узагальнити їх мету та напрями діяльності; сформулювати основні проблеми діяльності інститутів та виокремити шляхи підвищення ефективності їх діяльності.

На сучасному етапі в Україні діє низка основних державних інститутів, прерогативою яких є формування та впровадження інформаційної політики. Це насамперед профільний Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі.

Важливу роль у процесі формування та впровадження державної інформаційної політики здійснюють відповідні консультативно-дорадчі органи, а саме: Громадська Рада з питань свободи слова та інформації при Комітеті Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації, Громадська рада при Державному комітеті телебачення і радіомовлення, Громадська рада при Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення, Громадська рада при Державному агентстві з питань науки, інновацій та інформатизації України, Науково-експертна рада при Адміністрації Держспецзв'язку, Міжвідомча комісія з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України, Міжвідомча робоча група з аналізу стану додержання законодавства про свободу слова та захист прав журналістів при Адміністрації Президента України, Громадська гуманітарна рада при Адміністрації Президента України та інших громадських обласних, міських та селищних рад.

Слід назвати також структурні утворення при Адміністрації Президента України, до повноважень яких входить формування та впровадження державної інформаційної політики, зокрема Головне управління з гуманітарних і суспільно-політичних питань, Управління з питань комунікації, Управління з питань звернень громадян, Головне управління забезпечення доступу до публічної інформації.

Розгляд завдань та напрямів діяльності основних інститутів формування та впровадження державної інформаційної політики, на нашу думку, необхідно почати з профільного Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації. Оскільки саме він є основним державним органом влади з розробки та подальшого вдосконалення нормативно-правових засад інформаційної політики України. У цілому комітети Верховної Ради України здійснюють

законопроектну роботу, готують та попередньо розглядають питання, віднесені до повноважень Верховної Ради України, та виконують контрольні функції у відповідних сферах відання [3].

Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації своєю цілеспрямованою та послідовною діяльністю забезпечує виконання прав громадян на інформацію та свободу слова відповідно до положень Конституції України. Крім того, він регулює відносини суб'єктів інформаційної діяльності, забезпечує безперешкодний суспільний обмін, здійснює законотворчу роботу для вільної діяльності електронних та друкованих засобів масової інформації, регламентує створення та поширення різних видів реклами. Значну увагу в своїй законотворчій роботі Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації надає також розвитку мережі Інтернет [4]. Періодично “ініціює та організовує парламентські слухання, присвячені проблемам інформаційних відносин та свободі слова в Україні, реагує на звернення громадян щодо порушення їх прав на інформацію та свободу слова” [5, 237].

Слід відмітити, що у своїй діяльності Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації співпрацює з Державним комітетом телебачення і радіомовлення, Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення, Державним агентством з питань науки, інформації та інформатизації України та ін. Вітчизняні дослідники Г. Г. Почепцов і С. А. Чукут зауважують, що зазвичай для підготовки законопроектів Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації залучає провідних вітчизняних фахівців у сфері інформаційного законодавства, співпрацює з Громадською радою з питань свободи слова та інформації [5, 237].

Громадська Рада з питань свободи слова та інформації є постійно діючим незалежним громадським колегіальним експертним органом при Комітеті Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації і діє згідно з чинним законодавством України відповідно до Положення, своїх рішень та рішень Комітету з питань свободи слова та інформації. Метою діяльності Громадської ради з питань свободи слова та інформації є забезпечення права на свободу слова та права на інформацію, реформування національного інформаційного законодавства [6]. У своїй роботі Громадська рада з питань свободи слова та інформації взаємодіє з Комітетом Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації, а також, при потребі, з іншими комітетами Верховної Ради України, Кабінетом Міністрів України, Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення,

Державним комітетом з телебачення і радіомовлення України, іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування [6].

Головними завданнями функціонування Громадської ради з питань свободи слова та інформації є такі: попередній розгляд і громадська експертиза проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів у сфері інформаційних відносин; надання експертно-аналітичної допомоги з їх удосконалення; подання пропозицій щодо основних засад розвитку національної інформаційної політики; внесення пропозицій з покращення стану дотримання та виконання міжнародних зобов'язань України у сфері інформаційних відносин; проведення наукових досліджень щодо внесення змін до інформаційного законодавства; аналіз діяльності органів влади, в компетенції яких є реалізація національної інформаційної політики, а також інформування Комітету про його результати; проведення роз'яснювальної роботи і популяризація у суспільстві перспективних ідей реформування законодавства України у сфері інформаційних відносин тощо [6].

У цілому Громадська рада з питань свободи слова та інформації окрім своєї діяльності виконує ще одну надзвичайно важливу роль, а саме забезпечує досягнення компромісу між владою та суспільством, адже вона “здійснює координацію у сфері *співпраці недержавних організацій та експертів з Комітетом* Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації” [6]. Саме така співпраця є головним шляхом до збалансування інтересів особистості, суспільства та держави в контексті формування та впровадження державної інформаційної політики України.

Подібні громадські ради існують майже при кожному державному органі влади, зокрема і при Державному комітеті телебачення і радіомовлення України (Держкомтелерадіо). Громадська рада при Державному комітеті телебачення і радіомовлення є “постійно діючим колегіальним виборним консультативно-дорадчим органом”. Вона створена “з метою здійснення координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній та видавничій сферах, для врахування громадської думки в процесі підготовки та реалізації рішень Держкомтелерадіо” [7].

До переліку завдань, що стоять перед громадською радою при Держкомтелерадіо, належать: реалізація конституційного права громадян на участь в управлінні державними справами; здійснення громадського контролю за діяльністю цього владного органу;

підготовка пропозицій до проектів нормативно-правових актів з питань забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян, розробником яких є Держкомтелерадіо; участь у розробці найважливіших рішень з основних напрямів його діяльності та проведення моніторингу їх реалізації; внесення ofert до орієнтовного плану проведення консультацій з громадськістю та їх форм і способів тощо [7].

При цьому Держкомтелерадіо є “центральною органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України”. Спеціальний статус Держкомтелерадіо отримав після підписання Указу Президентом України “Про Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України” від 7 травня 2011 р. Відповідно до цього указу “Держкомтелерадіо є *головним у системі центральних органів виконавчої влади з формування та реалізації державної політики у сфері телебачення і радіомовлення, в інформацій та видавничій сферах*” [8]. На нашу думку, подібні кроки владних органів свідчать про розуміння існуючої проблеми щодо необхідності створення єдиного координувального державного органу з формування та впровадження інформаційної політики в Україні. Однак варто зауважити, що надання спеціального статусу Держкомтелерадіо може викликати низку проблем. По-перше, головний центральний орган виконавчої влади у сфері телебачення і радіомовлення, в інформаційній та видавничих сферах, на нашу думку, повинен координувати або регулювати діяльність інших суб’єктів цих інформаційних відносин, а не безпосередньо її реалізовувати. По-друге, за таких умов існує можливість призупинення на невизначений час процесу формування суспільного мовлення в Україні. З іншого боку, створення суспільного мовлення на основі матеріальної бази Держкомтелерадіо може призвести до виникнення ситуації залежності незалежного суспільного мовлення.

Необхідно також додати, що надання спеціального статусу Держкомтелерадіо, а саме виокремлення його як *головного центрального органу виконавчої влади з формування та впровадження інформаційної політики*, наразі є другою спробою. Попередньо створене Міністерство України у справах преси та інформації у 1994 р. проіснувало зовсім не довго, оскільки вже через два роки було реорганізоване в Міністерство інформації, а в 1999 р. – повністю ліквідоване.

Сучасний головний центральний орган виконавчої влади з формування та впровадження державної інформаційної політики

Держкомтелерадіо у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства України, а також дорученнями Президента України [8].

Відповідно до власних напрямів діяльності цей державний орган здійснює чимало завдань, зокрема узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо його вдосконалення та готує проекти законодавчих актів; погоджує проекти законів інших міністерств та центральних органів виконавчої влади; бере участь у формуванні єдиного інформаційного простору та сприяє розвитку інформаційного суспільства; реалізує разом з іншими державними органами завдання щодо забезпечення інформаційної безпеки; узагальнює і подає Кабінету Міністрів України інформацію про проведення органами влади системної роз'яснювальної роботи з пріоритетних питань державної політики та пропозиції щодо вдосконалення такої роботи; аналізує і прогнозує розвиток ринку в інформаційній сфері; сприяє розвитку вітчизняних засобів масової інформації (ЗМІ), книговидавництва та книгорозповсюдження; забезпечує дотримання державної мовної політики у своїй сфері відання; сприяє створенню системи суспільного телебачення і радіомовлення, а також впровадженню ефірного наземного цифрового телерадіомовлення; є замовником на виробництво і розповсюдження теле- та радіопрограм, випуск видавничої продукції, виконання наукових досліджень у сфері ЗМІ, книговидавничої справи та інформаційно-бібліографічної діяльності; веде Державний реєстр України видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції тощо [8].

Необхідно відзначити, що раніше, ще до надання спеціального статусу Держкомтелерадіо, між ним і Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення періодично відбувались суперечки через дотичність сфер діяльності. Особливо часто мали місце розподіли повноважень з проведення державної політики ліцензування та Державного реєстру суб'єктів інформаційної діяльності.

Зупинимось на аналізі діяльності Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Національна рада) більш детально. Відповідно ст. 1 Закону України “Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення” Національна рада є *конституційним*, постійно діючим колегіальним органом, метою діяльності якого є нагляд за дотриманням законів України у сфері телерадіомовлення, а також здійснення регуляторних повноважень,

передбачених цими законами. Підкреслимо також, що вона у своїй діяльності керується Конституцією України, Законами України “Про телебачення і радіомовлення”, “Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення” та іншими нормативно-правовими актами [9].

Основними завданнями Національної ради є: управління з дотримання законодавства у сфері телебачення і радіомовлення; застосування санкцій щодо порушників законодавства; проведення офіційних моніторингів телерадіопрограм; забезпечення прав телеглядачів і радіослухачів; проведення соціологічних досліджень з проблем стану телерадіомовлення, популярності та якості програм чи передач та досліджень аудиторії телеглядачів і радіослухачів; проведення ліцензування телерадіомовлення та провайдерів програмних послуг і їх державна реєстрація; надання оцінки стану конкуренції та рівня монополізації телерадіоінформаційного ринку; ведення Державного реєстру телерадіоорганізацій України; здійснення в межах своїх повноважень співробітництва з міжнародними організаціями; узагальнення практик застосування та розробка пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері телерадіомовлення тощо [9].

Варто звернути увагу на те, що при Національній раді існує також Громадська рада. Вона є постійно діючим незалежним колегіальним консультативно-дорадчим органом, що створює ефективні організаційні та правові умови реалізації конституційного права громадян України на участь в управлінні державними справами. Вона також координує заходи, пов’язані із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю з метою врахування громадської думки в процесі підготовки та реалізації рішень Національної ради. Основними напрямками діяльності Громадської ради є такі: прийняття консультативних рішень за результатами громадських експертиз проектів нормативно-правових рішень Національної ради; підготовка і подання пропозицій до орієнтовного плану роботи Національної ради та до її плану проведення консультацій з громадськістю за визначеною тематикою; формування банку даних з найактуальніших проблем розвитку телерадіопростору України; внесення пропозицій щодо покращення стану дотримання та виконання міжнародних зобов’язань України у сфері інформаційних відносин; здійснення співробітництва з питань телебачення і радіомовлення з міжнародними організаціями та неурядовими організаціями інших країн тощо [10].

Відтак, розглянувши межі компетенцій та виконавчу

підзвітність Держкомтелерадіо і Національної ради, можна констатувати, що, по-перше, незважаючи на наданий спеціальний статус головного центрального органу виконавчої влади, Держкомтелерадіо суттєвого впливу на Національну раду не має; по-друге, на відміну від Національної ради він є більшою мірою адміністративно-структурованим та залежним у своїх повноваженнях від Кабінету Міністрів України. Головними завданнями Національної ради є переважно контроль, аналіз та розробка рекомендацій для подальшого вдосконалення інформаційного законодавства, а також щорічний звіт перед Верховною Радою України і Президентом України. На нашу думку, пов'язано це з тим, що конституційна основа її формування, в цілому, передбачає самостійність у здійсненні своїх повноважень.

Таким чином, проведення державної інформаційної політики – це досить складна і відповідальна робота. У ході її реалізації важливо пам'ятати про особливості структури державної інформаційної політики, яка у власній основі передбачає формування двох складових: технологічної та гуманітарної. Ці складові називають по-різному: техніко-технологічна, соціальна чи інтелектуальна, соціально-технологічна, проте сутність їх від цього не змінюється [11, 192; 12, 9]. Особливістю функціонування розглянутих інститутів формування та впровадження державної інформаційної політики є врахування у своїй діяльності проблем переважно лише однієї із вищеназваних складових. Відповідно, така ситуація має, на наш погляд, досить негативні наслідки, адже *ці складові* є тісно взаємопов'язаними і *становлять фундамент* формування та впровадження *національної інформаційної політики*.

Слід звернути особливу увагу саме на особливості технологічної складової формування та впровадження державної інформаційної політики та розглянути напрями діяльності інститутів, що її формують. У цьому відношенні варто відзначити, що до переліку компетенцій Держкомтелерадіо як головного центрального органу виконавчої влади з формування та впровадження державної інформаційної політики технологічна складова не входить. Цей факт, на нашу думку, в черговий раз актуалізує питання структурної ієрархії основних інститутів формування та впровадження державної інформаційної політики.

Наступний суб'єкт формування та впровадження державної інформаційної політики – Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України (Держінформнауки). Цей інститут є центральним органом виконавчої влади, його діяльність

спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через міністра освіти і науки, молоді та спорту України. Головними завданнями Держінформнауки є наступні: реалізація державної політики у сфері наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, інформатизації, формування, використання і захисту державних електронних інформаційних ресурсів та створення умов для розвитку інформаційного суспільства; внесення на розгляд міністра пропозицій щодо формування державної політики у зазначених сферах [13]. Зазначені головні завдання Держінформнауки майже повністю співпадають із поставленими завданнями Громадської ради, яка є її консультативно-дорадчим органом.

Необхідно відзначити важливу роль діяльності консультативно-дорадчих органів, що створені при органах державної влади різних рівнів, зокрема й інститутів, про які йдеться у цій статті. По-перше, у відповідних типових положеннях сформульовано мету їх діяльності щодо “створення ефективних організаційних та правових умов для реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами, врахування громадської думки у процесі підготовки та організації виконання рішень” [14]. По-друге, на нашу думку, створення подібних громадських рад при державних інститутах горизонтально розширює їх структуру та є запорукою дотримання балансу інтересів особи, суспільства та держави. По-третє, такі громадські утворення при державних інститутах є основою для поступового демократичного розвитку суспільства.

Наступний інститут, що є суб'єктом реалізації державної інформаційної політики на основі технологічної складової, – Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язок). Центральним органом виконавчої влади у складі Держспецзв'язку є Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (Адміністрація Держспецзв'язку). Вона має спеціальний статус та є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування і забезпечення реалізації державної політики у сферах організації спеціального зв'язку та захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, надання послуг поштового зв'язку [15].

Основними завданнями Адміністрації Держспецзв'язку є такі: забезпечення технічного захисту державних інформаційно-телекомунікаційних систем, інформації, державних електронних інформаційних ресурсів, телекомунікацій, радіочастотного ресурсу України, послуг поштового зв'язку; участь у формуванні та реалізації

електронного документообігу органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також розроблення, впровадження та захист електронного цифрового підпису; забезпечення зв'язком посадових осіб органів державної влади, місцевого самоврядування, органів військового управління, керівників підприємств, установ і організацій у мирний час, в умовах надзвичайного та воєнного стану, а також у разі виникнення надзвичайної ситуації; розвиток та забезпечення безпеки державної системи урядового зв'язку і Національної системи конфіденційного зв'язку; охорона об'єктів та майна Держспецзв'язку; розроблення та здійснення заходів щодо розвитку телекомунікаційних мереж і мереж поштового зв'язку; сприяння інтеграції сфер телекомунікацій тощо [15].

Необхідно зазначити, що при Адміністрації Держспецзв'язку існує громадська рада, подібна до вищезазначених дорадчих органів. Це Науково-експертна рада при Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (Науково-експертна рада). Основними її завданнями є наступні: участь у підготовці та роз'ясненні соціально-економічних реформ, що належать до її компетенції; надання наукової та експертно-аналітичної підтримки роботі Адміністрації Держспецзв'язку; проведення засідань ради та запрошення на них консультантів, експертів та фахівців відповідних організацій та підприємств, які займаються розробкою сучасних засобів технічного захисту інформації, вимірювальними комплексами та приладами у сфері захисту інформації та зв'язку; обговорення актуальних проблем формування та реалізації державної політики у сфері, що належить до компетенції Адміністрації Держспецзв'язку; інформування Адміністрації Держспецзв'язку про позицію різних груп населення, а також інформування громадськості про прийняті рішення і стан їх виконання тощо [16].

На нашу думку, аналіз сфери компетенцій Держінформнауки і Держспецзв'язку засвідчує, що їх діяльність у цілому спрямована на реалізацію обох компонентів інформаційної політики. Отже, розвиток технологічної та соціальної складової всіма вищезазначеними інститутами є показовим для визначення відношення основних державних органів влади до формування інформаційної політики в Україні, а також вихідних засад демократичної, правової й соціальної держави.

У контексті аналізу діяльності основних інститутів державної інформаційної політики необхідно виокремити ще один спільний та надзвичайно важливий напрямок – це питання інформаційної безпеки. Проблема інформаційної безпеки тісно пов'язана як з технологічною,

так і з соціальною складовою державної інформаційної політики та є справою національної безпеки. З метою пошуку шляхів вирішення цієї проблеми у грудні 2001 р. було утворено Міжвідомчу комісію з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України (Міжвідомча комісія). Міжвідомча комісія є консультативно-дорадчим органом при Раді національної безпеки і оборони України.

Основними завданнями Міжвідомчої комісії є такі: аналіз стану і можливих загроз національній безпеці України в інформаційній сфері; узагальнення міжнародного досвіду щодо формування та реалізації інформаційної політики; аналіз здійснення державними органами виконавчої влади галузевих програм і виконання заходів державної політики в інформаційній сфері; розробка і внесення Президентові України та Раді національної безпеки і оборони України пропозицій щодо визначення національних інтересів України в інформаційній сфері й дотримання їх безпеки та концептуальних підходів до формування державної інформаційної політики; удосконалення системи правового та наукового забезпечення інформаційної безпеки України; розвиток інформаційної безпеки в процесі міжвідомчої взаємодії державних органів виконавчої влади; удосконалення системи оперативного інформаційно-аналітичного забезпечення Президента України тощо [17].

Вирішення цих завдань Міжвідомчою комісією, безсумнівно, є досить важливим і актуальним етапом формування та впровадження державної інформаційної політики на сучасній фазі її розвитку. З результатами проведення засідань Міжвідомчої комісії можна ознайомитися на сайті Ради національної безпеки і оборони України. Зокрема, їх аналіз виявив, що останній опублікований на цьому сайті звіт проведеного засідання Міжвідомчою комісією датується 20 жовтнем 2009 року [18], а результати цього засідання, а саме Рішення Міжвідомчої комісії з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України, було опубліковане 23 листопада 2009 року [19]. Згідно з цими матеріалами проведення наступного засідання Міжвідомчої комісії було заплановане на січень 2010 року, але звіт про його проведення так і не був опублікований, що дає підстави припустити можливість тимчасового припинення її діяльності [18].

Згідно зі ст. 1 Закону України “Про Раду національної безпеки і оборони України” від 05 березня 1998 р. передбачено, що “для опрацювання і комплексного вирішення проблем міжгалузевого характеру, забезпечення науково-аналітичного та прогнозного

супроводження діяльності Ради національної безпеки і оборони України за її рішенням в рамках коштів, передбачених Державним бюджетом України, можуть утворюватися *тимчасові міжвідомчі комісії, робочі та консультативні органи*” [20]. Таким чином, стан діяльності Міжвідомчої комісії нині залишається невизначеним. Підтвердженням цього є картка документа “Про міжвідомчу комісію з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України”, в якій зазначено, що стан діяльності цієї комісії не визначено [21]. В останньому опублікованому звіті діяльність Міжвідомчої комісії планувалося сконцентрувати “на трьох основних напрямках, визначених Доктриною інформаційної безпеки України: інформаційно-психологічному, технологічного розвитку, а також захисту інформації” [18].

Проблему інформаційної безпеки в межах своїх компетенцій вирішують також і Державна служба інтелектуальної власності України, яка була створена на початку 1992 р. ще з часів отримання незалежності України, та новостворена в грудні 2010 р. Державна служба України з питань захисту персональних даних.

В останні роки все більшу увагу громадськості привертає діяльність інституту Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі. Ця комісія є постійно діючим державним експертним і контролюючим органом. Її основними завдання є наступні: проведення експертизи продукції, видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру та продукції, що містить елементи або пропаганду культу насильства, жорстокості, порнографії; проведення аналізу процесів і тенденцій, що відбуваються у сфері захисту суспільної моралі та підготовка для органів державної влади і органів місцевого самоврядування рекомендацій з їх правового регулювання; здійснення контролю за дотриманням законодавства у сфері захисту суспільної моралі [22].

Особливу увагу громадськості щодо діяльності Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі посилив ухвалений 18 жовтня 2011 р. в першому читанні законопроект “Про внесення змін до Закону України “Про захист суспільної моралі”” [23]. Відповідно до вказаного Закону цей інститут повинен бути збереженим, а сферу його діяльності розширено попри той факт, що дозвіл на ліквідацію останнього був виданий Указом Президента України “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади” від 9 грудня 2010 р. [24]. Однак різка реакція суспільства, вмотивована антиконституційністю цього законопроєкту, змусила державні органи влади зняти його з розгляду Верховної Ради України,

що й було зроблено 21 лютого 2012 р. У травні 2012 р. у Верховній Раді України зареєстровано новий законопроект “Про внесення змін до Закону України “Про захист суспільної моралі” (щодо державного нагляду)”, який передбачає повну ліквідацію Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі [25]. Відтак цей інститут здійснює свою діяльність доти, доки інше не буде ухвалено Верховною Радою України.

Слід наголосити на тенденції посилення контролю за станом дотримання інформаційного законодавства з боку виконавчих органів державної влади, що свідчить не лише про розвиток і вдосконалення державної адміністративної системи, а й про перехід на новий рівень реалізації державної інформаційної політики. Зокрема, з метою гарантування конституційних прав громадян на свободу слова та забезпечення захисту прав журналістів було створено при Президентові України Міжвідомчу робочу групу з аналізу стану додержання законодавства про свободу слова та захист прав журналістів. Її основне завдання полягає в оперативному інформуванні Президента України про факти порушення законодавства про свободу слова та захист прав журналістів, подання пропозицій щодо можливого на них реагування [26].

Таким чином, можна констатувати наявність достатньо розгалуженої системи інститутів формування та впровадження державної інформаційної політики. Проте аналіз завдань та напрямів їх діяльності ще раз засвідчив всю складність цього питання. Його вирішення, на нашу думку, можливе, в першу чергу, завдяки чіткій вертикальній структуризації апарату реалізації державної інформаційної політики. У цьому аспекті вітчизняний дослідник В. Ю. Степанов підкреслює, що “структура повинна охоплювати всі галузі і рівні державної влади й включати як спеціалізовані органи влади, що забезпечують регулювання інформаційної сфери, так і підрозділи в інших органах влади, відповідальні за інформаційні аспекти діяльності у сфері їх компетенції” [2, 93]. Дослідник наголошує, що “проведення державної інформаційної політики повинне координуватися з *єдиного центру* на рівні вищого керівництва країни при персональній відповідальності одного з вищих посадових осіб держави за розв’язання цього завдання” [2, 94]. Подібний централізований підхід щодо формування та впровадження національної інформаційної політики, на нашу думку, форсуватиме не тільки вдосконалення та приведення її у відповідність з європейськими стандартами, а й, безперечно, прискорить побудову інформаційного суспільства в Україні.

У цьому контексті варто зауважити, що створення єдиного інституту вертикальної структури зовсім не означає узурпацію інформаційної влади чи запровадження цензури. Навпаки, на нашу думку, завдання такого інституту повинне полягати в координації дій усіх суб'єктів інформаційних відносин щодо формування та впровадження національної інформаційної політики, а також у нагляді за дотриманням інформаційного законодавства.

Необхідно також відзначити важливу роль громадських рад, консультативно-дорадчих органів, сформованих при кожному інституті, включаючи й ті, що здійснюють реалізацію державної інформаційної політики. Створення в 2009-2010 рр. громадських рад символізує готовність державних органів влади до тісної співпраці з суспільством. Ці структурні утворення мають значний потенціал у конструктивному вирішенні найактуальніших суспільних проблем: запровадження електронного врядування, вдосконалення та дотримання інформаційного законодавства, створення суспільного мовлення, розвиток інформаційного забезпечення суспільних інститутів, подолання негативних інформаційних впливів тощо. Відтак в умовах демократичного суспільства активна діяльність громадських рад як органів, що репрезентують інтереси громадянського суспільства, забезпечує надання владним рішенням легітимного характеру.

Отже, у підсумку зазначимо, що формування та впровадження державної інформаційної політики є достатньо складним процесом, що містить технологічну та соціальну складові. Саме на основі них діють основні інститути формування та впровадження державної інформаційної політики. Нині проблемою ефективного здійснення цієї політики є відсутність єдиного координаційного центру функціонування її основних інститутів. Так, отримання Державним комітетом телебачення і радіомовлення спеціального статусу, а саме головного центрального органу виконавчої влади у сфері телебачення і радіомовлення, в інформаційній та видавничих сферах, не поширює його компетенцію на технологічну складову та інші сегменти інформаційної політики.

На сучасному етапі коло суб'єктів формування та впровадження державної інформаційної політики розширилося завдяки створенню при кожному інституті громадської ради. Безперечно, їх створення та діяльність є важливим кроком до становлення демократичної, правової та соціальної держави.

Проведення заходів щодо створення громадських рад та їх прямого залучення до формування та впровадження державної

інформаційної політики є горизонтальним розширенням діяльності основних інститутів, а проблема створення єдиного інституту вертикальної структури, на нашу думку, поки залишається невіршеною.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Набрusco В.* Формула 5С, или острые углы украинского информационного поля // Столичные новости. – 2010. – № 43 (627). – 16-23 ноября 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cn.com.ua/N627/instinc/discussion/1.html>.
2. *Степанов В. Ю.* Концептуальні засади реалізації державної інформаційної політики // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2011. – Вип. 1 (32). – С. 91-97.
3. Предмет відання Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації (витяг з додатку до Постанови Верховної Ради України від 4 грудня 2007 р. № 4-VI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://komsvobslova.rada.gov.ua/komsvobslova/control/uk/publish/article?art_id=45573&cat_id=44826.
4. Постанова Верховної Ради України “Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України шостого скликання” від 04.12.2007 № 4-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 51. – С. 2116. – Ст. 533.
5. *Почепцов Г. Г., Чукот С. А.* Інформаційна політика : навч. посіб. – К. : Знання, 2006. – 663 с.
6. Положення про Громадську Раду з питань свободи слова та інформації від 13 квітня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://komsvobslova.rada.gov.ua/komsvobslova/control/uk/publish/article?jsessionid=F6A6B988A49E2F0771BD94331DDA02AD?art_id=45446&cat_id=45328.
7. Положення про Громадську Раду при Державному комітеті телебачення і радіомовлення України від 7 червня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=82566&cat_id=83945.
8. Указ Президента України “Про положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України” від 7 травня 2011 р. № 559/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 16. – С. 5. – Ст. 734.
9. Закон України “Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення” від 23.09.1997 р. № 538/97-вр / Остання версія від 05.02.2012 р. № 4311-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/538/97-вр>.
10. Положення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення “Про Громадську раду при Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення” від 28.07.2010 р. № 1122

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nrada.gov.ua/ua/hromadskarada/1285242086.html>.
11. *Арістова І. В.* Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : [монографія] / [за заг. ред. О. М. Бандурка]. – Х. : Вид-во “УВС”, 2000. – 368 с.
 12. Інформаційна політика України: європейський контекст : [монографія] / *Л. В. Губерський, С. С. Камінський, С. А. Макаренко* та ін. – К. : Либідь, 2007. – 358 с.
 13. Указ Президента України “Про затвердження Положення про Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України” від 8 квітня 2011 р. № 437/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – С. 188. – Ст. 1245.
 14. Положення про Громадську раду при Державному агентстві з питань науки, інновацій та інформатизації України від 26 вересня 2011 р. № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkni.gov.ua/2011-08-03-09-36-01/2011-09-13-17-35-40>.
 15. Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації України від 30 червня 2011 р. № 717 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dstszi.gov.ua/dstszi/control/uk/publish/article?art_id=92225&cat_id=92224.
 16. Положення про науково-експертну раду при Адміністрації Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації України від 18 березня 2011 р. № 59 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dstszi.gov.ua/dstszi/control/uk/publish/article?art_id=94050&cat_id=94044.
 17. Положення про Міжвідомчу комісію з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України / Указ Президента України “Про міжвідомчу комісії з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки і оборони України” від 22 січня 2002 р. № 63/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 4. – С. 17. – Ст. 132.
 18. Засідання Міжвідомчої комісії з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при РНБО України від 20.10.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rnbo.gov.ua/news/1006.html>.
 19. Рішення Міжвідомчої комісії з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України щодо деяких актуальних проблем інформаційної безпеки від 23.11.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rnbo.gov.ua/news/1040.html>.
 20. Закон України “Про Раду національної безпеки і оборони України” від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 35. – Ст. 237.
 21. Картка документа “Про міжвідомчу комісію з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України” / Указ Президента України від 22 січня 2002 р.

- № 63/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/63/2002_
22. Положення про Національну експертну комісію з питань захисту суспільної моралі / Постанова Кабінету Міністрів України “Про Національну експертну комісію України з питань захисту суспільної моралі” від 17 листопада 2004 р. № 1550 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 46. – С. 48. – Ст. 3036.
 23. Проект Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про захист суспільної моралі” від 15.09.2010 р. № 7132 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=38551.
 24. Указ Президента України “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади” від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 94. – С. 15. – Ст. 3334.
 25. Проект Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про захист суспільної моралі” (щодо державного нагляду)” від 10.05.2012 р. № 10447 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=43337.
 26. Розпорядження Президента України “Про міжвідомчу робочу групу з аналізу стану додержання законодавства про свободу слова та захист прав журналістів” від 06.07.2011 № 226/2011-рп // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 21. – С. 32. – Ст. 910.

Билыева И. И. Институты формирования и внедрения государственной информационной политики: цель, задачи и направления деятельности.

Рассмотрена деятельность основных институтов формирования и внедрения государственной информационной политики. Обоснована необходимость создания главного института формирования и внедрения государственной информационной политики.

Ключевые слова: политические институты, государственная информационная политика, информационная сфера, информационные отношения.

Bilyaeva I. I. The institutes of foundation and adoption of state information policy: main object, goals and directions of activity.

Functioning of main institutions and adoption of state information policy are examined. The need of creating main institute of founding and adoption of state information policy has been substantiated.

Keywords: political institutions, state information policy, information sphere, information relation.